

Dorovský, Ivan

Myšlenky velkého jazykovědce

Opera Slavica. 2007, vol. 17, iss. 2, pp. 55-57

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116547>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

огораживать. Zdůrazňuje se produktivnost některých způsobů tvoření vidových tvarů v hovorové řeči, takže často vznikají jakési okazionalismy: *Ты думаешь, что все так просто? А ведь это надо не просто ходить, а выхлопывать*. Uvádějí se příklady produktivního tvoření perfektiv od obouvidových sloves: *фасовать – расфасовать, оперировать – прооперировать, тестировать – оттестировать, потестировать, дотестировать, затестировать*.

Za každou kapitolkou jsou kontrolní otázky a zadání úkolů na jazykovém materiálu, s nimiž by si nerodilý mluvčí ne vždy poradil, ale i roditělo mluvčího bezpochyby podněcují k přemýšlení. Publikace svědčí o tom, že na ruských univerzitách se ještě věnuje značná pozornost minuciózní filologické lingvistické problematice, což pokládám za užitečné a hodné následování.

Myšlenky velkého jazykovědce

Ivan Dorovský

Jazykovědec Trajko Stamoski (nar. 1925) patří k první makedonské poválečné generaci lingvistů a literárních historiků, které bychom mohli označit za stavitele chrámu makedonské vědy, kultury a státní samostatnosti. Spolu s dalšími tvůrci nového života byl tzv. u toho: když se zakládala filozofická fakulta (1946), když se diskutovalo o podobě spisovné makedonštiny, která byla v roce 1945 kodifikována, je jedním z autorského kolektivu, který spolu s B. Koneským, T. Dimitrovským a B. Korubinem sestavil první třisvazkový makedonský výkladový slovník (1961, 1965, 1966).

Trajko Stamoski patří dnes (po smrti B. Koneského, 1921-1993) k nejlepším znalcům historického vývoje makedonského jazyka, o čemž napsal desítky statí a studií a poté je vydal souborně v několika knihách, např. *Borba za makedonski literaturen jazik* (1986), *Makedonska onomastika* (1991), *Kontinuitet na makedonskiot literaturen jazik* (1998) aj.

K nim přibyl soubor 16 statí, 8 příležitostných referátů a 4 rozhovorů *Makedonskiot jazičen identitet* (Kultura, Skopje 2004, 313 stran). Jejich autor je vášnivým obhájcem makedonského jazyka a makedonské národní identity. V první části knihy rozebral z hlediska jazykového i obsahového mj. texty Joakima Krčovského z prvních desetiletí 19. století, referoval o Nikolu Pop Filipovovi jako o jednom z raných předchůdců Krsteho Misirkova, zdůraznil západomakedonský jazykový základ literárního systému prvního skutečného makedonského básníka Konstantina Miladinova, pojednal o statutu makedonštiny v roce 1941 a v dalších letech národněosvobozenecké války a tuto část knihy uzavřel výkladem o spisovné makedonštině v současných podmínkách.

Z osmi příležitostných statí zaslouží pozornost hodnocení dosavadní úctyhodné půlstoleté činnosti Ústavu makedonského jazyka, u jehož založení autor byl, a dva nekrology. První na anglického prof. Reginalda de Braye (1912-1993), autora mj. makedonsko-anglického slovníku a Průvodce po slovanských jazycích a přirozeně mnoha dalších prací. Druhý nekrolog se mu psal zřejmě hůř, neboť se v něm rozloučil se svým přítelem z dětství a s pozdějším nejbližším spolupracovníkem Todorem Dimitrovským (1922-2000). Několik příspěvků, které se týkají osobnosti a díla Blažeho Koneského, zařadil T. Stamoski také do knihy o Koneském, o níž pojednám níže.

Jako jeden dlouholetých nejbližších spolupracovníků Blažeho Koneského, kterého jsem nazval makedonským Dobrovským, prvního prezidenta Makedonské akademie věd a umění (1967), autora první vědecky zpracované mluvnice spisovné makedonštiny a jejího pravopisu, historie a historické fonologie makedonštiny, významného literárního historika, básníka a prozaika, je T. Stamatoski zasvěceným znalcem jeho rozsáhlého díla. Před jedenácti lety vydal soubor příspěvků *K osobnosti Koneského* (1995, Kon likot na Koneski).

Studie, příležitostné stati, referáty, polemiky a svědectví, které vznikaly v delším časovém období a v nichž pojednal o vědeckém díle svého učitele, přítele a spolupracovníka B. Koneského, nyní T. Stamatoski vydal v knize *Myšlenka Blažeho Koneského* (Mislata na Blaže Koneski, Fondacija Nebregovo, Skopje 2006, 293 strany). Je třeba ji chápat jako doplněk k výše vzpomínané knize z roku 1995.

Kniha je rozdělena na čtyři části. V první a nejrozsáhlejší z jedenácti studií (s. 11–41) autor zevrubně pojednal o Koneského jazykovědném díle počínaje jeho návrhem mluvnice makedonštiny a stručného přehledu pravopisných a gramatických pravidel makedonského jazyka, které přijal již za svých slavistických studií v Bělehradě a v Sofii. Stamatoski sleduje Koneského vědecký růst, v chronologickém sledu píše o jeho studiích a monografiích a přesvědčivě dokazuje, že Koneski měl velký vědecký talent. Svou odbornou aktivitou usiloval o prosazení modernějších, hlubších a podstatnějších principů v myšlení, v jednání, ve vzájemných vztazích – jak uvedl v jednom z rozhovorů (1985). T. Stamatoski stanovil tři základní vývojové fáze jazykovědného díla B. Koneského: přípravnou (1946–1948), vědeckou (do poloviny 80. let minulého století) a esejistickou (od osmdesátých let do konce života).

V dalších statích první části knihy pak T. Stamatoski rozebral Koneského odbornou činnost v letech 1944–1946, jeho pozdější Mluvnici spisovné makedonštiny, jeho Historickou fonologii makedonského jazyka, jeho knihu o makedonském 19. století a jeho onomastických příspěvcích, o Koneského překladu z ruštiny. Shrnuje zde rovněž diskusi, která se rozvinula, zda a nakolik B. Koneski znal v letech války a po osvobození Misirkovovu knihu O makedonských záležitostech (1903), již její autor položil základy spisovné makedonštiny. První část knihy uzavírá pak rozsáhlejší stať, v níž Stamatoski chronologicky rozebral Koneského odpovědi bulharské a srbské opozici i pozici, která neuznávala v uplynulém téměř půlstoletém vývoji spisovnou makedonštinu.

V dalších částech své knihy T. Stamatoski upozorňuje mj. na dluh, který má makedonská jazykověda i makedonská společnost vůči zakladatelské osobnosti B. Koneského, prosazuje především kritické vydání jeho děl (stať je jako jedna z mála textů přesně datována 19. prosincem 1997), pojmenování některé z ulic v hlavním městě jeho jménem, úpravy jeho rodného domku v obci Nebregovo a zřízení v ní muzea. Z jeho dvou projevů, zařazených na konci knihy ovšem vyplývá, že mezitím v roce 2005 bylo již Muzeum v Koneského rodném domku otevřeno a byl založen Fond makedonského jazyka Nebregovo, jehož předsedou je právě T. Stamatoski.

Trajko Stamatoski poukazuje na různé zcela nepodložené, často zlobné, nemístné útoky, odborně zcela nepodložené pamflety, přicházející od některých severních sousedů a zejména z bulharské strany, které měly za cíl očernit jméno vědecky všestranného makedonského velikána. Vedle nich cituje z odborných studií jazykovědců a literárních historiků z různých zemí světa, kteří objektivně, nestranně pozitivně hodnotí již vědecké dílo B. Koneského.

Dojímavý je Stamatoského text o posledních dnech, hodinách a minutách B. Koneského, o jeho nemocech i nesmírné statečnosti, stejně jako text o odkazu, který nám makedonský lingvista zanechal.

Ve čtyřech textech T. Stamatoski reagoval na požadavky některých domácích „odborníků“, odpůrců díla B. Koneského, kteří nepodložené začali po jeho smrti zneuctivat jeho památku a kritizovat spíše z politických než z odborných pozic především Koneského jazykovědné dílo. Navrhovali úpravu makedonské azbuky, reformu spisovné makedonštiny.

Do poslední části své knihy zařadil T. Stamatoski šest textů. Píše v nich své vzpomínky na spolupráci a častá, téměř půl století trvající setkávání s Koneským, krátké anekdotické příběhy, které mu utkvěly v paměti, a příležitostné projevy v Muzeu B. Koneského v jeho rodném Nebregovu.

V knize je rovněž jediná recenze sborníku Studie a eseje o Koneském (Studii i ogledi za Koneski, 2001), který obsahuje 16 jazykovědných, stejně tolik literárněvědných a čtyři kulturologické texty, které pojednávají o různých aspektech různorodého díla B. Koneského. Samostatnou část sborníku tvoří sedm básní věnovaných Koneskému a jedenáct textů je zařazeno do oddílu Ze světové kritiky.

Recenzovanou knihu Trajka Stamatoského považuji za významný ediční počín, který spolu s jeho knihou *K osobnosti Koneského* tvoří základ mozaiky života a díla. Již před mnoha léty jsem napsal, že Koneského jméno a jeho rozsáhlé dílo bylo ve světě známé jako synonymum jeho rodné Makedonie.

Překlad a kultura (nitranské aktivity)

Gromová, E.: Teória a didaktika prekladu. Nitra 3003, 190 s.

Preklad a kultúra. Ed. E. Gromová. Nitra 2004, 217 s.

Kultúra. Interkulturalita. Translácia. E. Gromová, D. Müglóvá. Nitra 2005, 102 s.

Výčet několika z publikací po r. 2002, kdy Filozofická fakulta Univerzity Konštantina Filozofa v Nitře založila Oddělení translologie (při Katedře anglistiky a amerikanistiky) ukazuje významnou podporu slovenské translologii. Čelná představitelka těchto snah je realizuje v konkrétní praxi výzkumu i výuky. Prof. PhDr. Edita Gromová, CSc. (absolventka FF UK Bratislava a překladatelka), působící od r. 1990 na FF UKF v Nitře jako vedoucí tohoto oddělení, prokazuje široké pole působnosti jak v činnosti publikační, tak v organizaci konferencí (na leden 2007 koncepčně a organizačně připravila 2. konferenci „Preklad a kultúra“).

Výše označená témata publikací v podmínkách evropské interkulturní komunikace jsou nanejvýš potřebná, což prokazuje především výzkum prezentovaný ve sborníku *Preklad a kultúra* (2004). Realizoval se v rámci projektu „Jazykovokomunikačné a translologické súvislosti súčasných civilizačno-kultúrnych procesov v transformujúcej sa slovenskej spoločnosti“ státního programu „Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti“ (financováno z prostředků státního rozpočtu).

Dosavadní i současné problémy translologie shrnuje ve sborníku *preklad a kultúra studie Nové interdisciplinárne trendy v translologickom výskume* E. Gromová. V 80.